

tor after vaccination to 9,5 lg₂.

Keywords: cattle, infectious bovine rhinotracheitis, vaccine HYPERBOLIC – 4, amoxicillin, enroxil.

Рецензент: д.вет.н., професор Стегній Б. Т.

Дата надходження до редакції: 28.12.2015 р.

УДК 618. 616.986:636

ПОШИРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ІНФЕКЦІЙНОГО РИНОТРАХЕЇТУ ВРХ В УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ

Л. П. Лівощенко, к.вет. н., доцент

Є. М. Лівощенко, к.вет. н., доцент

Сумський національний аграрний університет

Вивчено поширення інфекційного ринотрахеїту у ВРХ в Україні і епізоотичні особливості перебігу ІРТ в Сумській області. В результаті проведених досліджень встановлено, що деякі господарства України є стаціонарно неблагополучними щодо ІРТ. Для ІРТ в Сумській області характерна висока сприйнятливість до герпесвірусу тварин різновікових груп. Перебіг інфекційного процесу при ІРТ залежав від віку тварини і локалізації патологічного процесу.

Ключові слова: велика рогата худоба, інфекційний ринотрахеїт, поширення ІРТ в Україні, фактори, що впливають на прояв інфекційного ринотрахеїту в стадах.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний рівень інтенсифікації скотарства дозволяє збільшити виробництво продуктів тваринництва, що істотно знижує їх собівартість. Однак, у зв'язку з цілою низкою причин економічного, соціального і організаційного порядку потенціал галузі використовується повністю, а в окремих господарствах виробництво м'яса і молока є збитковим. Основною причиною такої ситуації є масові захворювання тварин, особливо в молодому віці [8, 9]. При переході до інтенсивної технології утримання та годування тварин, суттєво змінилася середовище їх проживання [2, 4]. Концентрація великого поголів'я тварин різного віку на обмежених площах створює умови, при яких інфекційні агенти набувають патогенні властивості. Внаслідок цього, поряд з іншими захворюваннями, гостро постає проблема респіраторних захворювань і порушень функції відтворення у великої рогатої худоби (ВРХ) [1, 7]. На думку багатьох дослідників, при великій концентрації на обмежених площах, серед тварин одночасно може циркулювати декілька збудників інфекційних хвороб, що відносяться до різних таксономічних категорій [6, 7]. Встановлено, що роль пускового механізму у виникненні цих хвороб з асоціативним плином належить вірусам, насамперед інфекційного ринотрахеїту (ІРТ), парагрипу-3 (ПГ-3), вірусної діареї (ВД) і ін. [3, 7].

В даний час інфекційний ринотрахеїт ВРХ значно поширений у більшості країн світу. Так відносна кількість неблагополучних щодо ІРТ стад ВРХ у Франції становить 10 %, в Іспанії – 60 %, в Бельгії – 63 %, у Нідерландах – 70 %. Невисока кількість цієї інфекції залишається в Данії, Швеції, Фінляндії, Швейцарії та Австрії, в даний час реєструється в багатьох суб'єктах Російської Федерації [1]. На території нашої країни захворювання отримало значне поширення після масового завезення племінного худоби в 70-е - 80-е роки

минулого століття [1, 2, 3].

В умовах сучасного промислового скотарства одним з найбільш ефективних способів профілактики ІРТ ВРХ залишається вакцинація. Успіхи вакцинопрофілактики багато в чому залежать від типу і якості застосовуваних препаратів. Тому основним етапом профілактики ІРТ є підбір вибору вакцини, що забезпечує максимальне благополуччя господарства.

Зв'язок з важливими і практичними завданнями. Робота виконувалася згідно наукової тематики кафедри ветсанекспертизи, мікробіології, зоогієни та безпеки і якості продуктів тваринництва СНАУ "Наукове забезпечення епізоотичного благополуччя, біологічної безпеки, здоров'я тварин і ветеринарно-санітарної якості продукції тваринництва" (номер державної реєстрації 0109 U008171).

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Серед різноманіття вірусних агентів, що викликають патологію у великої рогатої худоби (ВРХ), вірус інфекційного ринотрахеїту (ІРТ) займає особливе місце у зв'язку з різноманітними клінічними проявами і тяжкістю перебігу хвороби, що викликається ним [1]. Хвороба відома в США з 1950 р. і була описана під різними назвами, з 1956 р. хвороба стала називатися «інфекційним ринотрахеїтом великої рогатої худоби». Інфекційний ринотрахеїт зареєстрований у багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні. Економічні збитки, що наносить ІРТ тваринництву досить значні і визначаються загибеллю тварин (хвороба охоплює 5-100 % тварин стада, летальність досягає 3-18 %), збитками у зв'язку з вимушеним забоєм, зниженням і втратою молочної продуктивності, витрати на проведення ветеринарних заходів.

Багато дослідників відводять первинну етіологічну роль у виникненні масових респіраторних хвороб молодяку ВРХ цьому вірусу, що по-

лягає в руйнуванні клітин епітелію, зниженні активності бактеріостатичних механізмів в легенях, впливу на макрофаги, лейкоцити, Т4+-лімфоцити та зміну їх функцій [6, 7].

Не дивлячись на значну кількість повідомлень по проблемі ІРТ, багато питань з цієї проблеми залишаються до сих пір не вирішеними. Захворювання часто перебігає в латентній формі, що призводить до неконтрольованого поширення збудника в зовнішньому середовищі.

Мета роботи. Беручи до уваги складність розвитку інфекційного процесу при ІРТ, різноманітність клінічних ознак, вивчення особливостей перебігу цього захворювання має велике значення в проведенні діагностичних досліджень.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили на кафедрі ветсанекспертизи, мікробіології, зоогієни та безпеки і якості продуктів тваринництва Сумського національного аграрного університету, в господарстві ПАТ «Райз – Максимко» Сумської області та Сумській регіональній державній ветеринарній лабораторії. Діагноз на ІРТ встановлювали на підставі клініко-епізоотологічних даних, патологоанатомічних змін в органах і тканинах з підтвердженням лабораторними дослідженнями. Діагностику інфекційного ринотрахеїту проводили паралельно з дослідженням матеріалу на парагриппозу (ПГ-3), аденовірусну, респіраторно-синцитіальну інфекції і вірусну діарею. Діагноз ставили на підставі збігу результатів РІФ з виділенням та ідентифікацією вірусу; збігу результатів РІФ з виявленням антитіл у 30 % і пробах сироваток в титрах не нижче 1:16 в РНГА і виявленням 4-кратного і більше збільшення титру антитіл у парних пробах сироваток.

Об'єктом досліджень були корови і телята голштинської породи. Від хворих тварин відбирали 15-20 проб: змиви зі слизової оболонки носової порожнини, очей, піхви. Від тварин, забитих з діагностичною метою, відбирали шматочки легень з бронхом, селезінки, середостінні, бронхіальні та брижжєві лімфатичні вузли, мигдали-

ки, уражені ділянки слизових оболонок носової і ротової порожнин, трахеї, шлунково-кишкового тракту, від абортів плодів - шматочки паренхіматозних органів.

Результати власних досліджень. В Україні проти епізоотичні заходи здійснюються за регіональними планами, що базуються на відповідних інструктивних положеннях. У вітчизняній практиці в локальній системі оздоровлення стад від ІРТ використовують дві групи вакцин — живі та інактивовані. При цьому відсутня державна політика щодо застосування вакцин, виготовлених за єдиною технологією та з одного і того ж штаму вакцинного вірусу. Все це не дозволяє проводити широкомасштабні заходи для створення стабільного благополуччя стад з інфекції. Цим можна пояснити, що Україна є стаціонарно неблагополучною щодо ІРТ. За останні роки у країні вакциновано проти ІРТ 3 576 630 голів великої рогатої худоби. Однак при епізоотологічних дослідженнях нам не вдалося визначити обсяги імунізації тварин різними типами вакцин вітчизняного та імпортованого виробництва.

Тільки за останній рік державними лабораторіями ветеринарної медицини досліджено близько 1500 проб сироватки крові на наявність антитіл проти вірусу ІРТ і 978 проб патологічного матеріалу.

Як видно з табл. 1, в середньому по досліджуваних областях у 46,5 % проб патологічного матеріалу від загиблих телят до 6-місячного віку виявлено вірус ІРТ. При порівнянні окремих областей відносно середніх даних виявлено, що Донецька, Луганська, Одеська, Полтавська, Харківська і Хмельницька області мали відсоток серопозитивних відносно ІРТ – ПІВ вищий в порівнянні з середніми статистичними даними, тоді як у Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Сумській, Херсонській і Черкаській установлено, що відсоток серопозитивних значно нижчий за середніми статистичними даними по областях України.

Таблиця 1

Результати вірусологічних досліджень проб патологічного матеріалу від хворих та загиблих телят до 6-місячного віку в РІФ

Назва області	Досліджено проб	Вірус ІРТ - ІПВ	
		Із них позитивних	
		проб	%
Дніпропетровська	70	28	40,0
Донецька	12	7	58,3
Кіровоградська	16	6	37,5
Луганська	22	11	50,0
Миколаївська	23	9	39,1
Одеська	253	141	55,7
Полтавська	39	30	76,9
Сумська	144	53	36,8
Харківська	140	112	80,0
Херсонська	116	34	29,3
Хмельницька	35	19	54,3
Черкаська	252	72	28,6
Всього	1122	522	46,5

Отриманні данні свідчать про те, що вірус ІРТ має значне і нерівномірне розповсюдження по Україні, а епізоотична ситуація є доволі напруженою.

При дослідженні особливостей епізоотичного процесу ІРТ у молодняка великої рогатої худоби (ВРХ) в господарстві ПАТ «Райз – Максимко» нами встановлено, що на поголів'ї ВРХ інфекційний ринотрахеїт реєструвався протягом останніх трьох років (період спостереження). За даними лабораторних досліджень на фермах ПАТ «Райз – Максимко» як у дорослого поголів'я, так і молодняка серопозитивність до вірусу ІРТ великої рогатої худоби становила - серед телят до 6-місячного віку у 2009 році 26,6 %, серед нетелів – 60,0 % і серед корів – 88,0 %. У 2010 році рівень уражених вірусом інфекційного ринотрахеїту складав на поголів'ї молодняка – 28,6, серед нетелів – 56,2 %, на поголів'ї корів – 87,5 %. За п'ять місяців 2011 року серопозитивних встановлено у молодняка – 28,0 %, у нетелів – 50,0 %, на поголів'ї корів – 80,0 %.

Таким чином, нами встановлено, що на фермах господарства частота зараження вірусом ІРТ корелює з віком тварин.

При вивченні динаміки захворюваності на інфекційний ринотрахеїт телят 0-6 місячного віку виявлена певна сезонність у прояву захворювання у телят на інфекційний ринотрахеїт. Нами встановлено, що найвищий відсоток уражених реєструвався в період з січня по квітень і складав 51,6-53,7, в теплий період року відсоток уражених герпесвірусом - 1 знижувався до 5, 4-7,8; а до грудня поступово піднімався до 37,8. Особливо часто клініка захворювання респіраторної форми інфекційного ринотрахеїту проявлялася у телят до місячного віку.

Таким чином, особливість епізоотичного процесу інфекційного ринотрахеїту у молодняка великої рогатої худоби на фермі приватного акціонерного товариства «Райз – Максимко» Сумської області полягала в сезонності прояву захворювання: в холодні місяці захворювання у молодняка великої рогатої худоби виявлялося значно у вищому відсотку випадків в порівнянні з теплим періодом року, а також зараження вірусом ІРТ корелювало з віком тварин.

На прояв клінічних ознак інфекційного ринотрахеїту у великої рогатої худоби мали вплив вік тварини і локалізація патологічного процесу. Захворювання виявлялося в різних формах: респіраторній і кон'юнктивальній – у телят, генітальній – у корів.

У корів першими ознаками інфекційного ринотрахеїту було підвищення температури тіла до 39,5-41,00° С. На слизистій оболонці піхви і вульви слідом за набряками і гіперемією утворювалися дрібні пустули, що дуже швидко збільшувалися і лопаються. Вони слугували причиною хатичного утворення виразок, що призводило до

накопичення бактерій.

Сильне набрякання вульви могло супроводжуватися витіканням гною, викликало у тварин болючі відчуття, що помітно по тому, як вони безупинно махали хвостом. Через 4-6 днів температура тіла, як правило, сягала максимуму – 40,5-41,5° С. Іноді причиною повторного температурного піка були вторинні інфекції.

Процес загоєння починався відразу після того, як припинялося руйнування клітин, викликане розмноженням вірусу. Якщо не спостерігалось вторинних інфекцій, то через 14 днів епітелій цілком відновлювався.

До цього часу залишалися тільки гіперемія і дрібні, найчастіше сіро-червоні вузлики, що представляли собою лімфатичні фолікули. У деяких тварин спостерігалася прискорена дефекація і виражені позиви, що свідчить про проникнення запальних процесів у каудальні відрізки кишечника.

У період клінічного прояву хвороби знижувалися удої, деякі тварини відмовлялися від корму і худнули. Після припинення клінічних симптомів у тих тварин, що були не занадто виснажені, цілком відновлювалася молочна продуктивність.

Штучне запліднення в цей період, як правило, виявлялося неефективним. Найчастіше у тварин порушувався статевий цикл, але при оптимальних умовах годівлі і утримання через два місяці наставала тількисть.

У тільних корів, як правило, не спостерігалось ніяких клінічних симптомів, що свідчили б про аборт. Найчастіше аборти відбувалися в останньому триместрі тільності, причому ознак підготовленості організму до отелення не було. Секреція молока внаслідок аборту починалася з запізненням і її рівень ніколи не відновлювався до норми.

При утриманні корів в умовах, що відповідали нормам годівлі і зоогігієнічним параметрам утримання, тварини швидко одужували. При відсутності таких передумов виникала проблема безплідності, що було важко усунути, особливо в зимові місяці. При вторинних захворюваннях гарний результат давало лікування антибіотиками і сульфаніламидами.

Особливо часто і важко вірус уражав поголів'я молодняка, серед якого хворіло до 80-100 % тварин. Смертність і вимушений забій сягали понад 50,0 %. Кон'юнктивіт був досить частою ознакою інфекційного ринотрахеїту, що реєструвався як у чистому виді, так і одночасно з запаленням верхніх дихальних шляхів або діареєю.

Як перші симптоми захворювання відзначали ясні серозні витікання з носа, а температура тіла підвищувалася до 40,5-41,5° С. Серозні витікання з носа переходили у серозно-фібринозні, потім у фібринозно-гнійні.

Після проникнення інфекції в око спостерігалось почервоніння кон'юнктиви віка і ясна

сльозотеча. У наступні дні сльозотеча ставала серозно-гнійною і гнійною. З внутрішнього кута ока випливала велика кількість секрету, носовий слізний канал найчастіше закупорювався не тільки через підвищення в'язкості секрету, але і внаслідок запальних процесів в епітелії каналу, тому що в ньому розмножувався вірус. У деяких тварин одночасно з'являлася кульгавість тазових кінцівок, можливий пронос. Якщо до інфекції не приєднувалися вторинні збудники, то помутніння роговиці не спостерігалось. Приблизно через 14 днів тварини, як правило, видужували без ускладнень, якщо не було вторинних інфекцій.

Апетит не порушувався.

У молодняка, крім зазначених симптомів, спостерігалися порушення травлення. Якщо захворює тварин не лікували антибіотиками або сульфаніламидами, то через кілька днів після першого температурного піка наставав другий. Це обумовлено накопиченням вторинних збудників, що дуже часто викликали пневмонії, а у випадках гострої ядухи призводили до летального результату. Ринотрахеїт і пухирцевий сип одночасно спостерігалися дуже рідко. Клінічні ознаки варіювали залежно від віку тварин (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив віку тварини на прояв інфекційного ринотрахеїту

Вік тварини	Форма прояву захворювання	Клінічні ознаки	% уражених
3-х денний	Респіраторна форма	Почервоніння слизової ротової порожнини і носогубного дзеркала	28,0 – 30,7
0-2-х місячний	Респіраторна форма	Почервоніння слизової ротової порожнини і носогубного дзеркала	28,5 – 30,7
2-6 місячні	Респіраторна форма	Кашель, витікання із носу, загальне пригнічення, підвищенні температури 40,0 – 41,0	40,0 – 50,0
6-12 місячних	Респіраторна форма, геніальна форма	Витікання із носа білого кольору, кашель, ураження піхви.	5,0 – 10,0

Захворювання часто спостерігалось у триденних телят і проявлялось почервонінням слизової ротової порожнини і змін кольору носогубного дзеркала.

Ураження слизових оболонок ротової порожнини і носового дзеркала реєстрували в основному у молодняка до 2-х місячного віку, таких складало 28,5-30,7 % від загального поголів'я тварин названого віку.

У телят з 2-х до 6-ти місячного віку переважно відмічалась респіраторна форма інфекційного ринотрахеїту, яка характеризувалась наявністю кашлю, серозним або серозно-гнійними витіканням із носу, загальним пригніченням, підвищенням температури 40,0-41,0⁰ С. Респіраторну форму інфекційного ринотрахеїту реєстрували у 40,2-58,4 % телят.

У молодняка з 6-ти до 12-місячного віку респіраторна форма ускладнювалася ураженням слизової очей і характеризувалася наявністю кашлю, серозним або серозно-гнійними витіканням із носу і із внутрішніх куточків очей, загальним пригніченням, підвищенням температури 40,0-41,0⁰ С.

У теличок 12 місячного віку спостерігали, що слизиста оболонка піхви була засіяна міхурцевою висипкою величиною з просяне зерно. Такі утворення були розташовані поодинокі, а біля клітора – групами по 6-8 міхурців, крім приведених вище ознак, і ознаки гнійно-катарального запалення слизової оболонки. Пухирці зливалися в суцільні тяжі, на слизистій оболонці піхви спостерігали гнійні нашарування і ділянки некрозу.

У 25 % телят спостерігали відсутність смектального рефлексу. Такі телята гинули протягом 4-5 діб.

Патологоанатомічні зміни геніальній формі інфекційного ринотрахеїту в основному відповідають вже описаним клінічним ознакам. У корів до вульвовагініту, як правило, приєднуються цервіцит і ендометрит, а іноді також проктит.

Інтервал між загибеллю плоду і узяттям органів з патологічного матеріалу мав вирішальне значення для постановки надійного діагнозу. Патологічна картина, що спостерігалася у плодів, які загинули на ранніх стадіях розвитку, характеризувалася слабкими набряками і незначними аутолітичними явищами. На плеврі і легенях могли бути поверхневі крововиливи, що реєструвалися в більшому або меншому ступені також у епікарді і перикарді. Петехії зустрічалися в лімфатичних вузлах, на слизистій оболонці жовчного міхура і статевих шляхах.

На більш пізніх стадіях загибелі плоду картина мінялася: шерсть і шкіра ставали жовтуватокоричневими, підшкірні тканини – коричневато-червоними. Між м'язовими волокнами відзначалися скупчення темно-червоної рідини, порожнини тіла заповнені водянистою темно-червоною рідиною. Найбільше яскраво виражена картина ураження нирок – вони оточені сильним геморагічним набряком.

Від коркового шару нирок, як правило, залишалася лише вузька смужка, зв'язана з капсулою нирки, інша частина коркового шару разом з мозковим шаром плавала в темно-червоній некротичній масі.

При ринотрахеїті у гострій стадії хвороби слизиста оболонка верхніх дихальних шляхів набрякла і гіперемійована, темно-червоного кольору. На її поверхні часто виявляли слизисто-гнійні, а після вторинних інфекцій іноді зеле-

нувати накладення секрету. Це відповідало картині гнійного риніту із сильною набряккістю, з розповсюдженим набряком міжлобулярної сполучної тканини.

Сюди, як правило, приєднувався ларингіт і трахеїт, рідше виявляли легені, що спадалися, з розповсюдженим набряком міжлобулярної сполучної тканини. Результати вірусологічних досліджень показали, що в патологічно змінених ділянках респіраторного тракту завжди утримувався вірус.

При загибелі телят, у яких був відсутній смоктальний рефлекс, реєстрували недорозвинутість нирок, печінки, шлунково-кишкового тракту, статевих органів.

Висновки. 1. Україна є стаціонарно неблагополучною щодо ІРТ. В середньому по дослі-

джуваних областях у 46,5 % проб патологічного матеріалу від загиблих телят до 6-місячного віку виявлено вірус ІРТ.

2. Епізоотологічними особливостями інфекції є стаціонарність, висока сприйнятливість до герпесвірусу тварин різновікових груп. Переважний прояв клінічного перебігу інфекції серед тварин віком до одного року відбувався в перехідні періоди – зима-весна і літо-осінь.

3. Перебіг інфекційного процесу при ІРТ залежав від віку тварини і локалізації патологічного процесу: респіраторна і кон'юнктивальна форми проявлялися у молодняка, геніальна – у корів.

Перспектива досліджень. Отримані дані дають можливість розробити систему профілактичних і оздоровчих заходів при ІРТ.

Список використаної літератури:

1. Бусол В. Інфекційний ринотрахеїт великої рогатої худоби / Бусол В., Стеценко В., Кучерявенко Л., Кучерявенко Р., Постой В., Троценко З. // Ветеринарна медицина України. – 2002. - №5. – С.8-9.
2. Гуменний О.Г. Особенности течения эпизоотического процесса при генитальной форме инфекционного ринотрахеита среди молодняка крупного рогатого скота в условиях юга Украины / Гуменний О.Г. // Ветеринарная медицина, межведомственный тематический научный сборник. – Харьков, 2000. – № 77. - С. 112-116.
3. Бусол В. Епізоотологічний моніторинг інфекційного ринотрахеїту великої рогатої худоби / В. Бусол, В. Стеценко, Р. Кучерявенко, Л. Кучерявенко, З. Троценко. // Вет. медицина України. – 2002. – № 5. – С. 7-9.
4. Стеценко В.І. Епізоотична ситуація щодо інфекційного ринотрахеїту великої рогатої худоби в Україні / Стеценко В.І., Кучерявенко Л.І., Чечоткіна Н.П., Кучерявенко Р.О., та інш. // Вет. медицина: Міжвід. темат. наук. зб. – Х., 2003. – Т. 1. – Вип. 82. – С. 585-589.
5. Мищенко В.А. Проблема респіраторних болезней новорожденных телят / В.А. Мищенко, А.В. Мищенко, О.Ю. Черных // Ветеринария Кубани. – 2013. – № 6. – С.19-20.
6. Нестеров А.А. Определение вируснейтрализующих антител против вируса инфекционного ринотрахеита в сыворотках крови животных в реакции нейтрализации микрометодов / А.А. Нестеров, В.А. Мищенко, В.В. Думова [и др.] // Материалы Междунар. науч.-практ. «Задачи ветеринарной науки в реализации доктрины продовольственной безопасности РФ». – Покров, 2011. – С. 115-120.
7. Закутский Н.И. Опыт профилактики и борьбы с инфекционным ринотрахеитом (ИРТ) и паратифом-3 (ПГ-3) крупного рогатого скота / Н.И. Закутский, В.И. Жестерев, Л.Д. Конакова [и др.] // Диагностика, профилактика и меры борьбы с особо опасными, экзотич. и зооантропоноз. Болезнями животных: сб. статей Междунар. науч.-практ. конф. – Покров, 2000. – С. 60-62.
8. Мищенко В.А. Особенности заболеваний КРС м'ясних пород / В.А. Мищенко, А.В. Мищенко [и др.] // Ветеринария Кубани. – 2011. – № 2. – С. 6-7.
9. Пчельников А.В. Некоторые результаты изучения этиологии респіраторных болезней телят в хозяйствах Московской области / А.В. Пчельников, С.В. Алексеенкова, К.Л. Диас Хименес, К.П. Юров // Оригинальные статьи. – Эпизоотология, 2015. – № 1. – С. 16-18;

Ливощенко Л. П., Ливощенко Е. М. Распространение и особенности проявления инфекционного ринотрахеита КРС в условиях Сумской области Украины.

Изучено распространение инфекционного ринотрахеита в Украине и эпизоотологические особенности течения ИРТ в Сумской области. В результате проведенных исследований установлено, что некоторые хозяйства являются стаціонарно неблагополучными по ИРТ. Для ИРТ в Сумской области является стаціонарность, высокая восприимчивость к герпесвирусу животных разновозрастных групп. Течение инфекционного процесса при ИРТ зависел от возраста животного и локализации патологического процесса.

Ключевые слова: крупный рогатый скот, инфекционный ринотрахеит, распространение ИРТ в Украине, факторы, влияющие на проявление инфекционного ринотрахеита в стадах.

Livoschenko L. P., Livoschenko E. M. Distribution and manifestations of infectious bovine rhinotracheitis in conditions of the Sumy region of Ukraine.

We studied the distribution of infectious bovine rhinotracheitis in Ukraine and epizootological characteristics of the flow of RTI in the Sumy region as a result of the research showed that some households are permanently affected with RTI. For RTI in Sumy region is the steady state, high susceptibility to herpesvirus animals of different age groups. The infectious process at IRT depended on the age of the animal and the localization of the pathological process.

Keywords: *cattle, infectious bovine rhinotracheitis, distribution of RTI in Ukraine, factors that influence the manifestation of infectious bovine rhinotracheitis in cattle.*

Рецензент: д.вет.н., професор Красочко П. А.

Дата надходження до редакції: 28.12.2015 р.

УДК 637.05:636.4:619:616.9

АНАЛІЗ ЕПІЗООТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО АФРИКАНСЬКОЇ ЧУМИ СВИНЕЙ

Г. О. Омельченко, к.вет.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Проаналізована ситуація в світі, і зокрема в Україні, щодо поширення африканської чуми свиней. Встановлено, що в даний час в Україні найбільш напруженою є ситуація щодо африканської чуми (АЧС). У даній ситуації необхідна розробка Національної концепції екологічної безпеки: програма моніторингу, прогнозування та контролю африканської чуми свиней

Ключові слова: *свині, епізоотична ситуація, інфекційні хвороби, африканська чума свиней.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні відбулася зміна нозологічного профілю інфекційних хвороб свиней. Е 2015 році основною і реальною загрозою для свинарства є АЧС, що стала катастрофою для галузі ряду країн. Так, в Італії заборона на вивіз свинини спричинила збитки на суму \$ 32 млн., а власникам сплачена компенсація в розмірі більш ніж 4 млрд. лір [4].

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Згідно з інформацією Міжнародного епізоотичного бюро (МЄБ) у 2007 році в Грузії було зареєстровано спалах АЧС, внаслідок чого загинуло більш ніж 60 тис. свиней, знищено майже 90 тис. голів тварин з подальшим поширення хвороби у Вірменію, а згодом – на Росію та Азербайджан [1, 2, 3]. Основними причинами поширення хвороби є безконтрольна торгівля тваринами, кормами та зараженими м'ясними продуктами [4]. Нажаль, у 2012 році в Україні діагностовано перший випадок спалаху АЧС, у 2014 році їх кількість збільшилась до 16. У 2015 році було діагностовано 27 випадків захворювання і їх число постійно зростає. У європейських країнах вже є відпрацьовані державні плани дій щодо недопущення і профілактики поширення АЧС, які передбачають масштабне знищення диких кабанів і заборону на утримання свиней у приватних секторах. Подібного плану дій в Україні не розроблено. Якщо виникають спалахи даних захворювань на негативних чистих фермах, то їх не вдасться зупинити [5, 6]. Все це вимагає зосере-

дження і мобілізації інтелектуального потенціалу на стабілізацію епізоотичної ситуації в країні, як основної складової біологічної безпеки в сучасних умовах.

Метою дослідження було проведення аналізу статистичних даних ветеринарної звітності в Україні з африканської чуми свиней за останні 4 роки. Завдання досліджень: аналіз даних вищезазначеної хвороби, що дає можливість детального вивчення особливостей її виникнення і поширення.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили на базі Сумського національного аграрного університету. Матеріалом досліджень слугували статистичні дані Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України за 2012-2015 роки.

Результати власних досліджень. У 2007-2015 рр. АЧС генотипу II стрімко поширилася країнами Східної Європи, починаючи з Грузії та Вірменії на Кавказі (2007-2008 рр.), потім через південну та центральну частини Російської Федерації (2008-2011) в Україну та Білорусь (2012-2013), і далі у Польщу та країни Балтії (2014-2015). Масштаби і темпи географічного поширення та залучення до епізоотичного процесу поголів'я свиней різних порід, категорій та господарств різних форм власності (господарства населення, свиноферми різного типу, розміру та рівня біобезпеки) (рис. 1), а також, останнім часом, і популяцій європейського дикого кабана, зробили АЧС однією з найбільших ветеринарних проблем для свинарства регіону.